

BRO STATIONSHUS

Bro prästgård 4:1 i Bro socken

Upplands-Bro kommun, Stockholms län

Kulturhistorisk dokumentation och värdering

Rapport 2017:15

STOCKHOLMS LÄNS MUSEUM

Diarienummer 2015: 160

Rapport 2017:15

CC BY 04

Stockholms läns museum

Fotograf: Rolf Hammarskiöld, Stockholms läns museum

Fotoinnehavare: Stockholms läns museum

Omslag: Bro stationshus, detaljbild av södra fasaden

Baksidans bild: Närbild av biljettluckan

Produktion: Stockholms läns museum

Allmänt kartmaterial: Lantmäteriverket. Medgivande 97. 0133

Förord

Denna rapport färdigställdes i januari 2017, på uppdrag av Upplands-Bro kommun, inom ramen för en inventering 2016 av utvalda kommunägda fastigheter. Syftet var att redogöra för byggnadernas historia, nuläge och kulturhistoriska värde. Noterade vård- och underhållsbehov redovisas även. Rapporten är tänkt att tjäna som underlag inför framtida politiska prioriteringar gällande bevarande och förvaltning.

Stockholms läns museum 2017-01-10

Rolf Hammarskiöld
Bebyggelseantikvarie

Innehåll

Aktuell karta och flygfoto	4
Miljöbeskrivning	5
Kort historik	6
Byggnadsbeskrivning	
Exteriör	8
Interiör	10
Kulturhistorisk värdering	12
Vård- och underhållsbehov	13

Bilaga: Utdrag av häradseconomiska kartan 1859-63
och ekonomiska kartan 1951

Aktuell karta och flygfoto

Ovanstående utdrag från Tätortskartan över Stockholms län visar läget för Bro stationshus 2015. (Av okänd anledning blev stationshuset inte utritat då kartan upprättades.)
Nedan ses en aktuell flygbild.

Den före detta perrongen söder om stationshuset har avgränsats med ett falurött bullerplank. Stationsvägen passerar på stationshusets norra sida. Fotot togs 2016-07-28

Miljöbeskrivning

Stationshuset i Bro ligger cirka 250 meter öster om ortens nuvarande pendeltågsstation. Omgivande tomtmark är plangjord och till större delen asfalterad. I norr passerar Stationsvägen, tidigare kallad Kroghagsvägen, ortens historiska huvudgata. Två affärshus från 1900-talets första hälft finns kvar på gatans motstående sida. Ett falurött bullerplank avskärmar Stationsvägens bebyggelse från den förbipasserande Mälarbanan i söder. Väster och öster om stationshuset vidtar planteringar anlagda på 2000-talet, för att anknyta till gamla dagars järnvägsmiljöer.

Området väster om stationshuset upptas av planteringar och grusade gångar. Fotot togs 2016-09-25.

Kort historik

Bro fick sin station då järnvägen Stockholm-Köping invigdes, den 12/12-1876. Stationens läge bestämdes av att järnvägen här passerade den stora byn Härnevi, som bestod av nio gårdar och en prästgård, inte långt från sockenkyrkan.

Till följd av järnvägsbyggets ansträngda ekonomi byggdes stationshusen längs linjen i trä, med måttligt omfång och enkel exteriör. Styrelsen för Stockholm-Westerås-Bergslagens trafikaktiebolag anvisade i ett protokoll 1875-03-19 *"Stationshus enligt plan inklusive vindsrum (sängkammare) slamfärgat utan brädbeklädnad"*. Ursprungligen bestod fasaderna alltså av bar, faluröd timmerstomme. Vid järnvägsinvigningen skrev en reporter att stationshusen *"såg lite tarfliga ut"*. Nedan återges en annan samtidskommentar.

"Även om man inte haft skäl att vänta sig några påkostade och pampigare hus, kunde man dock icke värja sig för fakta att järnvägsbolagets ekonomiska situation orsakade byggnadernas spartanska exteriör såväl som interiör."

Efter att järnvägen togs i drift förbättrades snart järnvägsbolagets ekonomi. På 1880-talet fick banans alla stationshus fasadpaneler, utsmyckade och kontrastrikt färgsatta. Ett foto av Bro stationshus från denna tid visar en ljus panel, fältindelad med listverk och hörnpartier i mörkare färg. Fönstren hade vita snickerier och markerades med utsirade överstycken. Framträdande vid denna tid var också de många emaljerade reklamskyltarna, vilka satt väl synliga i fasaden. Yttertaket täcktes med falsad plåt och kröntes med två symmetriskt placerade, utkragade tegelskorstenar.

Bro stationshus fotograferat på 1880-talet. Källa: www.upplands-bro.se/bildarkivet

Bro stationshus omkring 1915.
Källa: www.upplands-bro.se/bildarkivet

Trettio år senare hade Bro station fått ett mer dämpat uttryck. Av ett foto taget omkring 1915 framgår att inga reklamskyltar längre fanns uppsatta. Fasadpanelen var målad i en mörk, troligen rödbrun nyans, medan listverk och knutar var vita och fönstersnickerierna gröna.

På 1920-talet fick stationshuset en utbyggnad på östra gaveln. Som en följd av utbyggnaden hade östra gavelnfönstret flyttats från mittaxeln söderut.

Bro stationshus 2016-07-28

I juli 1945 övertogs Stockholm – Westerås – Bergslagens järnväg av SJ. Därmed inleddes arbetet med att elektrifiera banan, i enlighet med ett tidigare riksdagsbeslut. Statens övertagande avspeglades också i renoveringen som stationshuset några år senare genomgick. Fasaderna målades ljusgula, medan listverk och fönstersnickerier målades vita. Denna förenklade färgsättning har stationshuset sedan dess behållit.

Sommaren 1972 upphörde persontåg att trafikera Bro station. Kvar fanns en godsexpedition fram till 1980-talet. Därefter stod stationshuset alltmer outnyttjat.

Vid 1990-talets dubbelspårsutbyggnad till Mäljarbanan uppstod diskussion kring Bro stationshus, som skulle bli helt överflödigt vid tillkomsten av en ny pendeltågsstation i ett västligare läge. Intresse visade sig finnas att återanvända stationshuset som taxistation. För detta ändamål lät Upplands – Bro kommun genomföra en upprustning 2000-2001, men taxistationen uteblev eftersom en sändarmast inte fick resas. Sedan 2003 hyrs lokalerna istället ut till en värmeinstallationsfirma.

På bilden ovan ses stationshusets f d biljettexpedition, med väntsal i bakgrunden. Fotot togs 2016-11-11.

Till vänster ses en närbild av den gamla stationsvågen, som står kvar i f d godsexpeditionen. Fotot togs 2016-11-11.

Byggnadsbeskrivning

Exteriör

- Mark:** Omgivande tomtmark är plangjord och till större delen asfalterad. På norra sidan gränsar fastigheten till dränerad gatumark och på södra sidan mot dränerat banområde. Före järnvägens tillkomst på 1800-talet användes omgivande flack terräng för åkerbruk. (Norrut vidtog Härnevi bytomt.)
-
- Västra gaveln och södra långsidan 2016-07-28
- Grund:** Stationshuset har en betongram gjuten över en singelbädd. Grunden hålls torr med luftavfuktare.
- Sockel:** Gjuten, slät betong, höjd cirka 20 cm, utan avfärgning
-
- Stationshuset har en låg betongsockel.
- Stomme:** Liggtimmer med laxade knutar.
- Trappor:** Framför södra sidans ingång ligger en trappsten. Annars är nivåskillnaderna små mellan bottenvåningens golv och marken utanför.
- Fasad:** Stationshusets fasad består av finhyvlad, ljusgul panel, fältindelad med vita knutar, foder och listverk. Nedervåningen har liggande fasspântpanel. Övervåningen har locklistpanel, vars locklister har kvartsstavsprofil. Mellan våningsplanen sitter en gesims med hålkälsprofil. Knutarna är vita, försedda med kapital i nivå med den våningsskiljande gesimsen. På vardera långsidan finns två vita lisener. Takfoten är också vit, med pärlspântpanel och figursågade taktassar. På gavlarna sitter vindskivor med profilerade lister.
-
- Fasadpanel, våningsskiljande, profilerad gesims och figursågade taktassar 2016-07-28
- Fasaddekor:** Över dörr- och fönsteröppningar sitter figursågade överstycken, som pryds med voluter. Knutarna har pilastrar.
- Dörrar:** På båda långsidorna och västra gaveln sitter utåtgående, vitlackade dörrar, nedtill panelklädda och upptill försedda med kvadratiska, spröjsade fönster. På södra utbyggnaden finns en extra bred utåtgående dörr, klädd med vitlackad panel. Nuvarande ytterdörrarna tillkom vid stationshusets modernisering 2000.

Södra långsidans två mellersta fönster, fotograferade 2016-07-28.

- Fönster:** Fönstersnickerierna är av vitmålad furu, med fönsterbleck av galvaniserad, svartmålad plåt. Fönstren är indelade med mittpost i två kopplade, utåtgående bågar, vardera spröjsade i tre rektangulära, vertikalt orienterade rutor av planglas. Södra sidans två mellersta fönster är av äldre typ, med hörnjärn, troligen från 1930-talet. Övriga fönster är av nyare typ. Fönsterfodren är av hyvlat virke, har utspringande överstycken med "horn" och voluter.
- Tak:** Stationshuset har sadeltak, med takstolar av sågade stockar. Taket täcks med falsad plåt, med tvärfalsar förskjutna halvt – i - halvt. Plåttaket har svartlackats.
- Takavvattning:** Hängrännor och stuprör är av svartlackad, galvaniserad plåt. Stuprören har böjda krökar och står i anslutning till markbunden dagvattenledning, med PVC-rör.
- Skorstenar:** Taket har två tegelmurade, utkragade skorstenar dragna genomnocken. Skorstenarna är sedan länge plåtinklädda. (I norra takfallet finns också en stos.)

Stationshusets norra takfall, fotograferat 2016-07-28.

Bottenvåningens interiör

Bottenvåningen har en sexdelad plan. Innanför nuvarande huvudingången på södra gaveln finns en farstu med genomgjutet, beigebrunt linoleumgolv och skivklädda väggar målade med plastfärg i beige nyans. Fotlister och dörrfoder är släta och vitmålade. I övergången mot taket sitter en vitmålad list med hålkälsprofil. Taket är klätt med vitmålade boardskivor. På norra väggen sitter elcentralen, som har panel med gängsäkringar och en plastkaplad huvudströmbrytare. Från farstun leder tre dörröppningar inåt huset.

Husets elcentral sitter i farstun. Fotot togs 2016-11-11.

I nordväst finns ett omklädningsrum, med genomgjutet, beigebrunt linoleumgolv och skivklädda väggar målade med plastfärg i beige nyans. Fotlister och dörrfoder är släta och vitmålade. I övergången mot taket sitter en vitmålad list med hålkälsprofil. Taket är klätt med vitmålade boardskivor. Ett fönster mot norr har på insidan säkrats med ett galler.

I sydväst finns ett kök, med genomgjutet, beigebrunt linoleumgolv och skivklädda väggar målade med plastfärg i aprikos nyans. Fotlister och dörrfoder är släta och vitmålade. I övergången mot taket sitter en vitmålad list med hålkälsprofil. Taket är klätt med vitmålade boardskivor. En serietillverkad köksinredning mot norrväggen har skåp av lackat trä, induktionshäll och kyl/frys med dörrar i borstat stål.

Kök och f d biljettexpedition 2016-11-11.

Mitt på södra sidan finns ett samlingsrum, där ursprungligen var biljettexpedition. Golvet täcks av genomgjuten linoleum med brunspräckligt mönster. Väggarna är skivklädda och målade med gul plastfärg. Fotlister och dörrfoder är släta och vitmålade. I övergången mot taket sitter en vitmålad list med hålkälsprofil. Taket är klätt med vitmålade boardskivor. Två fönster finns mot söder, på insidan säkrade med galler. I östra väggen finns en glasad biljettlucka kvar.

Biljettluckan renoverades 2003.

Mitt på norra sidan finns ett kontor, som ursprungligen var stationsinspektorns expedition. Golvet täcks av genomgjuten linoleum med brunspräckligt mönster. Kring en kakelugn i sydöstra hörnet ligger polerad sten. Kakelugnen är rund och vit, med friser i nyrenässanstil. Väggarna är skivklädda och målade med gul plastfärg. Fotlister och dörrfoder är släta och vitmålade. I övergången mot taket sitter en vitmålad list med hålkälsprofil. Taket är klätt med vitmålade boardskivor. Två fönster finns mot norr, på insidan säkrade med galler.

Kakelugnen i nyrenässanstil

I öster finns den f d väntsalen, idag ett varulager. Golvet täcks av genomgjuten linoleum med brunspräckligt mönster. Fotlister och dörrfoder är släta och vitmålade. I övergången mot taket sitter en vitmålad list med hålkälsprofil. Taket är klätt med vitmålade boardskivor. Mot öster finns en blank vit ramverksdörr med fyra stående fyllningar.

Den östliga utbyggnaden, en före detta resgodsexpedition, används som maskin- och verktygsförråd. Väggarna är klädda med pärlspånt som målats i gräddvit nyans. I sydöstra hörnet finns ett platsbyggt hörnskåp, med sentida dekorationsmålning. Mot golvet sitter en profilerad fotlist. I övergången mot taket sitter en taklist med hålkälsprofil. Taket är klätt med vit pärlspåntpanel. I nordväst finns avfuktningssaggregat, avsedda att hålla husets grund och undergolv torra. Stationsvägen står kvar i rummet.

Den ursprungliga ramverksdörren inramas av släta foder, förmodligen från 1950-talet.

På bilden till vänster ses avfuktningssaggregat, avsedda att hålla grunden torr. Ovan ses stationsvägen. Fotografierna togs 2016-11-11.

Övervåningens interiör

Från farstuns östra sida leder en ramverksdörr vidare in till en trappuppgång. Dörrens fyllningar har överspikats med boardskivor. Trappuppgången är svängd, med målade trätrappsteg. En rund, lackad ledstång finns uppsatt. Väggarna är klädda med pärlspånt som målats med beige oljefärg. Trappan leder upp till ett ouppvämt lagerrum, som upptar cirka $\frac{3}{4}$ av övervåningens yta. Golvet består av spåntade, såpskurade bräder. Väggarna är klädda med gråmålad pärlspåntpanel. I taket sitter vitmålad pärlspåntspanel. En putsad och vitkalkad murstock står i rummets västra del. Utmed väggarna sitter konsolhyllor. I öster finns en halvfransk dörr med fyra stående fyllningar, målad med gul oljefärg. Dörren leder in till östra gavelrummet. Där ligger linoleumgolv med gjutet jaspé – mönster. Väggarna är klädda med gråmålade board – skivor och en taklist med hålkälsprofil. I taket sitter vitmålad board.

Trappan till övervåningen

Övervåningen upptas till större delen av ett lagerrum. Foto togs 2016-11-11.

Övervåningens östra gavelrum har sedan husets ursprungtid varit avsett för övernattningar.

Kulturhistorisk värdering

Bro stationssamhälle och Härnevi är en miljö som avgränsats i *Fördjupat kulturmiljöprogram för Upplands-Bro kommun*, antaget 2001. Som bevarandemotiv anförs ”De utspridda resterna av det tidiga stationssamhällets byggnader är viktiga för förståelsen av tätortens historia liksom för omvandlingen från lokalsamhälle till pendelförort”. Stationshuset bedömdes som välbevarat. Vid upprustningen som då pågick tid fanns viljan att bevara byggnadens exteriör och äldre fast inredning.

Ursprungliga drag är panelarkitekturen, yttertaket med sina skorstenar och södra sidans fönster. Övriga fönster är utbytta mot nya med samma storlek och utseende. Ytterdörrarna från 2000 är av modern typ, men harmonierar tämligen väl. Invändigt har övervåningens kallvind/förråd bevarat ett tidigt 1900-talsutseende. Gavelrummet mot öster har bevarat sitt utseende sedan en modernisering i mitten av 1900-talet. Bottenvåningen har genom upprepade moderniseringar mindre tydlig karaktär. Dock kvarstår ursprungliga dörrar och en kakelugn.

Vård- och underhållsbehov

Bro stationshus är sedan upprustningen 2000 generellt sett i god kondition. Dessvärre utsätts fasaden ofta för klotter. Vid inventering 2016 noterades nedan uppräknade behov.

- Klottersanering bör ske oftare.
- Direktverkande elvärmeanläggning bör ersättas med ett vattenburet värmesystem.
- Plåttaket renoveras helst inom fem år.
- Fasaden renoveras helst inom tio år.

Tryckta källor

Blomme, Bertil: Stockholm – Västerås – Bergslagens järnvägar (SWB)/*Västmanlands fornminnesförening och Västmanlands läns museum 1985/ s 67 - 96*

Danielsson, Lennart: Hur bygden fick sin järnväg – förhistoria, byggskede och introduktion/*Boken om Upplands-Bro, Bro hembygdsförening 2001*

Ett ”vykort” över Bro vid sekelskiftet/Vi skriver i Upplands-Bro nr 11 1979-80

Fördjupat kulturmiljöprogram för Upplands-Bro kommun 1999-2000 – Kulturhistorisk utredning Del 1 och 2, av Gabriele Prenzlau-Enander. Stockholms läns museum Rapport 2001:1

Rikets allmänna kartverks arkiv: Kalmarsand J 112-73-2, Häradsekonomiska kartan 1859-63

Rikets allmänna kartverks arkiv: Önsta J 133-11I Oa3, Ekonomiska kartan 1951

Walldow, Thomas: Stockholm – Västerås – Bergslagens järnvägar/ www.dingtuna.com

**STOCKHOLMS
LÄNS
MUSEUM**